

Кравцова Тегяна Анаполівна, викл., кафедра іноземних мов, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-69; e-mail: kafl402@mail.ru.

Кравцова Тагьяна Анатольевна, преп., кафедра иностранных языков, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-69; e-mail: kafl402@mail.ru.

Kravtsova Tetiana, lecturer, foreign languages department, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-69; e-mail: kafl402@mail.ru.

Король Аліна Валентинівна, викл., кафедра іноземних мов, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-69; e-mail: kafl402@mail.ru.

Король Алина Валентиновна, преп., кафедра иностранных языков, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-69; e-mail: kafl402@mail.ru.

Korol Alina, lecturer, foreign languages department, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-69; e-mail: kafl402@mail.ru.

*Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук М.В. Черною.
Отримано 15.03.2015. ХДУХТ, Харків.*

УДК 81'373.45

АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ, ЇХ ХАРАКТЕР ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Л.А. Подворна, М.В. Кондратенко

Розглянуто соціолінгвістичний стан розвитку французької мови та чинники, що сприяють формуванню цього стану. Особливу увагу звернено на аналіз питань, пов'язаних із процесом англійських запозичень та супровідними явищами.

Ключові слова: англiцизм, запозичення, деривація, мова-реципієнт.

АНГЛИЙСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ, ИХ ХАРАКТЕР И КЛАССИФИКАЦИЯ

Л.А. Подворная, М.В. Кондратенко

Рассмотрено социолингвистическое состояние развития французского языка и факторы, которые способствуют формированию этого состояния. Особое внимание обращено на анализ вопросов, связанных с процессом английских заимствований и сопровождаемыми явлениями.

Ключевые слова: англицизм, заимствование, деривация, язык-реципиент.

ENGLISH BORROWINGS IN FRENCH, THEIR CHARACTER AND CLASSIFICATION

L. Podvorna, M. Kondratenko

The sociolinguistic state of the French language development and the factors helping to formulate this state has been described. Special attention has been devoted to the analysis of the issues concerning the process of the English borrowings and the phenomena accompanied. The development and accompanying changes, which show the numerous samples of the history of humanity, are described. The changes, occurring in different ways and with different intensity in the languages, are observed. The development and the changes linked with it which show a lot of samples during the history are the main fact of all the languages. Although these changes occur in different ways and various intensity in different languages. The main thing is the raise of new facts in the language which is also linked with accepting of the publicity as the normative ones. This phenomena is linked with the French language as well, it has very significant changes which occur because of the long period of development of the modern French language.

Keywords: anglicism, borrowing, derivation, language-recipient, humanity, intensity, language.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток і пов'язані з ним зміни, як переконують численні приклади протягом історії людства, є невід'ємною рисою всіх мов. Проте ці зміни відбуваються неоднаково та з різною інтенсивністю в різних мовах. Переважно лише значне нагромадження нових рис у мові, пов'язане до того ж із прийняттям її суспільством як нормативних, тобто загальноновизначених, зумовлює набуття мовою нової якості. Це явище стосується і французької мови, яка зазнає дуже відчутних змін, що спричинені як тривалим періодом розвитку сучасної французької мови (як відомо, становлення французької мови розпочалося ще задовго до

нашої ери й відбувалося під впливом інших мов, які відіграли важливу роль у формуванні її словникового складу), так і особливо бурхливими зовнішніми умовами її розвитку. Ці зміни особливо відчутні в лексиці, а також фонетиці й певною мірою навіть у граматиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити, що процес проникнення англіцизмів у сучасну французьку мову значно прискорився в останні п'ятдесят років. Проведені соціальні опитування показують, що 14% англійських запозичень повсякденного вжитку було введено у французьку мову до 1800 року, 22% – у період між 1800–1850 рр., 9% – у проміжку між 1850–1900 рр., 22% – у 1900–1950 рр. і 32% – починаючи з 1950 року. До власне самих запозичень слід додати семантичні запозичення (які полягають у тому, щоб надати нове значення, англійське в цьому випадку, вже існуючим французьким словам, як наприклад, *conventionnel* чи *négociier*).

Мета статті – визначення англомовних запозичень у французькій мові, що впливають на розмовну мову сьогодення, а також розширення знань про явища, які відбуваються в обох мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес запозичень характерний для будь-якого проміжку в історії французької мови, проте джерела запозичень та їх кількість змінюються залежно від періоду. Перехід слова з однієї мови в іншу завжди супроводжується асиміляцією цього слова (фонетичною, морфологічною, словотвірною та семантичною), у результаті якої воно набуває характеристик, що притаманні власне одиницям мови, що запозичує та привносить в іншу мову певні свої особливості. Запозичення слів з однієї мови в іншу завжди є джерелом збагачення цих мов. Проте потрібно уважно слідкувати, щоб потік іншомовних слів не перетворився на нашестя, у протилежному випадку власні фонди мови збідніють. Саме ця загроза очікує французьку мову, коли повністю відкриються клапани для експансії англіцизмів та американізмів, часто непотрібних, що спотворюють значення, а іноді смішні у вимові, яка їх перекручує.

Починаючи з XVIII ст. і до нашого часу найпоширенішими у французькій мові є запозичення з англійської. Вони належать до різноманітних сфер життя: політики, економіки, спорту, культури.

Наведемо декілька прикладів згідно з хронологією: до 1700 року – *ajourner, coroner, yard*; між 1700–1800pp.: *anesthésie, bagage, méthodisme*; 1800–1850 pp. – *autobiographie, bifteck, sinécure, job*; 1850–1900 pp. – *base-ball, building, visualiser*; 1900–1920 pp. – *autocar, chewing-gum, périscope, vitamine*; 1920–1940 pp. – *bulldozer, mescaline, méson*; 1940–1960 pp. – *off-shore, show, station service*; після 1960 p. – *airbus, audit, shopping center*.

Поширення слів англійського походження у французькій мові спричинене ще й тим, що англійська мова насичена великою кількістю французьких елементів. Завдяки цьому вона краще контактує і впливає на французьку мову, ніж будь-яка інша. Тут спрацьовує також і психологічний фактор. Англійці та американці загалом викликають позитивне ставлення у французів, їх дружні відносини на міждержавному рівні сприяють привабливості англо-американських мовних елементів, насамперед лексичних. Підтвердженням цього є повторне введення у французьку мову вже давно запозичених англійською мовою французьких термінів як (*challenge*) та кальки (буквальний переклад з англійської мови, як *guerre froide, cols blancs* та *cols bleus, homme de la rue...*).

Ще одним чинником, що сприяє посиленому впливу запозичень з англійської мови, є такий факт: у своєму спілкуванні англійську в якості першої та другої мов використовують майже півтора мільярда людей, тому вона є найбільш вживаною у світі. Крім того, англійська є також мовою наймогутнішої в економічному, політичному та військовому плані держави. Це зручний інструмент спілкування в спеціалізованих галузях науки, техніки, транспорту та ін. До цього можна додати, що англійській мові, як правило, надається перевага через її експресивність та лаконічність, яка цілком узгоджується із сучасним прискореним ритмом життя. У цьому випадку іноді жертвують точністю (особливо дуже бідний американський варіант англійської, що слугує, зазвичай, спільною міжнародною мовою).

Світова мова практичного застосування, англійська (головним чином її американський варіант), чинить значний тиск на всі інші мови. Якщо Рене Етьємбль популяризував у 1964 р. (у книзі «*Parlez-vous franglais?*») «Чи говорите Ви франглійською?» термін, який створений ним у 1959 р., то в цю ж епоху вже зустрічаються *Japlish* – мішаний англо-японський суржик, потім *Spanglish* – іспанський та англійський, *Gerglish* – німецький та англійський, *Russglish* – російський та англійський та ін.

Число англіцизмів у французькій мові зростає з кожним роком. Саме вони є показниками ступеня проникнення англійської мови у французьку. Та це не є дивним, оскільки в наш час вільне переміщення, взаємопроникнення мов одна в одну неминуче. Для нормального функціонування запозичені лексеми повинні пристосуватися до норм французької мови, тобто асимілюватися фонетично, орфографічно та морфологічно. Фонетична асиміляція полягає в зміні місця розташування наголосу та в якісній зміні фонем у відповідності до фонологічної системи французької мови. Запозичені слова під час морфологічної асиміляції зазнають граматичних змін

відповідно до системи мови, що запозичує. Згідно з правилами французької мови, запозиченим іменникам необхідна наявність роду та числа. Велика кількість англійських запозичень у французькій мові асимілювалася, що вони самі починають виступати в ролі словотвірних основ. Найпоширенішими словотвірними моделями є утворення назви виконавця дії від іменника (*golf – golfeur (той, що грає в гольф)*, *smash – smasheur (той, що розбиває)*) та дієслів (*smash – smasher (розбитий вицент)*). Асиміляція запозичених слів відбувається по-різному: деякі лексеми асимілюються повністю, інші – лише частково, а деякі взагалі зберігають свій початковий вигляд. Відповідно до ступеня адаптації англіцизмів у французькій мові Е.Д. Федченко поділяє їх на три групи:

1) повністю асимільовані англіцизми, що втратили свої початкові характеристики та стали частиною французької мови;

2) частково асимільовані англіцизми. До них відносяться слова, що перебувають у процесі асиміляції та входження в систему французької мови;

3) англійські вкраплення – запозичення, які ще не стали частиною французької мовної системи [1].

Повністю та частково асимільовані французькою мовою англіцизми вільно використовують у розмовній та писемній мові на рівні з французькою лексикою, вони не потребують додаткової семантизації, наприклад, такі слова, як *le label (етикетка)*, *le leader (лідер)*, зрозумілі читачу без пояснення.

Англійські вкраплення – це запозичення, які зустрічаються у французькій мові, проте вони є повністю чужорідними елементами, що зберігають усі свої характеристики як лексичні одиниці англійської мови. Однак вони не обов'язково є незрозумілими для французького читача, оскільки більшість вкраплень мають латинське походження чи складові частини, наприклад *la self-détermination (самовпевненість)*. Перша складова частина має англійське походження, друга – французьке. У таких словах французький елемент має більше номінативне навантаження і за рахунок цього запозичення є зрозумілими для читачів. У тому випадку, коли запозичений елемент є повністю чужорідним і незрозумілим для носіїв французької мови, публіцисти намагаються адаптувати його за допомогою таких засобів, як переклад, калькування, неологізми, пояснення чи опис.

Саме ступінь асиміляції англіцизмів визначає їх місце та функцію в системі французької мови. Вкраплення з часом можуть перейти до групи частково або повністю асимільованих запозичень, проте вони можуть і зникнути так само швидко, як і з'явилися.

Проаналізувавши англійські запозичення у французькій мові можна, дійти висновку, що мова запозичує як однозначні, так і багатозначні слова. Запозичення останніх років ще слабо адаптовані. Це доводить той факт, що у французькій мові вони вживаються в тому основному значенні, яке мають в англійській мові, наприклад: *look* (*дивитися*), *street* (*вулиця*), *free* (*вільний*), *down* (*вниз*). Більшість (80,4%) англіцизмів уживається у французькій мові лише з одним значенням, 13,9% – має два значення, 3,4% – три [2].

Процес асиміляції англійських слів у французьку мову проходить неоднаково. Англійські слова, входячи у французьку мову, можуть набувати нових значень і сполучатися зі словами французького походження, а можуть втрачати деякі з притаманних їм значень. Часто французька мова запозичує іноземне слово в одному з його значень. Так слово *film* прийняте для *le cinéma* (*кінотеатр*), у той час як *pellicule* (*плівка*) вибране для *нерухомої фотографії*. Так як і спорт, кіно значною мірою сприяло входженню англійських слів у французьку мову. Робер (1953р.) офранцузив *caméraman* (*оператор*) за допомогою *accent aigu*, у той час коли *opérateur* існує й надалі. Поряд із французьким словом *femme fatale* (*фатальна жінка*) з'являється слово *vamp*. Щодо слова *star*, то воно пустило корені та створило *starlette* (*яка розпочинає кар'єру актриси*), офранцуження американського омофона. *La caméra* позбавлена *accent aigu*, безперечно французького, може так само належати англійській, латинській та італійській мові (загальне значення: *chambre* – кімната). Із того ж кореня *camérier* (*камергер*), *camériste* (*покоївка*) і новітнє *camarade* (*товариш, компаньйон по кімнаті*). Слід додати, що англійські слова, подані вище, не виникли спонтанно, їх корені часто зустрічаються у французькій мові. Тут спрацював принцип бумеранга: так наприклад *budget* походить від старофранцузького *bougette* (*сумка скарбника*).

Подібне явище спостерігається у фінансово-економічній термінології. Часто англійські терміни можуть без втрати свого значення бути замінені існуючими французькими еквівалентами. Так, *dealer* – *revendeur* (*дилер*), *engineering* – *ingénierie* (*інженер*), *marketing* – *mercatique* (*маркетинг*), *sponsor* – *mécène* (*спонсор*), *travellers cheque* – *chèque de voyage* (*дорожній чек*), *cash-comptant* (*оплата готівкою*), *cash-flow* – *marge brute d'autofinanceme* (*фінансовий стан фірми*).

Словник англіцизмів 1990 року зареєстрував менше ніж 3000 запозичень, значна частина яких уже застаріла. Уживані англіцизми представляють приблизно 2,5% словникового запасу (60000 слів). Словник англійських слів французької мови 1998 року містить 4–5%

запозичень щодо французької лексики. Якщо взяти до уваги частоту вживання цих англіцизмів, то можна констатувати, що багато з них належать до спеціалізованих чи напівспеціалізованих галузей, а значить рідковживані в повсякденній мові. Що стосується суто технічних термінів англійського походження, що використовують у Франції, то їх відсотковий вміст є подібним.

Слід відмітити, що говорячи про «інвазію» англійської мови, у цій статті ми розглядаємо лише лексику. Фонологічна система, морфологія та синтаксис не є предметом нашого дослідження. До речі, структурні англіцизми зустрічаються головним чином у неякісних перекладах.

Як необхідно відноситися до запозичень? Питання не нове: уже в XVI столітті декого хвилювали італійські запозичення, результат – декілька сотень італійських слів влилися у французьку мову.

Деякі запозичення сприяють розвитку та продуктивному функціонуванню мови. Якщо у французькій мові немає відповідного еквівалента чи засобів для його створення, коли є нагальна потреба в його існуванні і значення можливого запозичення видається цілком зрозумілим, то воно має право на існування. Саме так Жан Нодьє, процитований у словнику Емыля Літре, відмічав, що «*Comfortable* виступає як дуже зрозумілий та необхідний для нашої мови англіцизм, в якій немає відповідного еквівалента» [3].

Інші є взагалі непотрібними, як більшість тих, що трактують модними. Наприклад, англіцизми, що були запозичені в XIX столітті снобами та спортсменами: запозичення «люкса» в якійсь мірі, що дозволяли якимось чином виділитися, тоді як французька мова вже мала відповідні еквіваленти. Можна назвати *bitter* для *amer*, *speech* для *discours*, *goal* для *but* (спорт). Зазначимо, що ці англіцизми мали ефемерне життя, як часто це буває з модою; ніхто більше не говорить *speaker* (на радіо), *lift* (на ліфт) *ou trench-coat*, *tea gown* тощо.

Нарешті є взагалі шкідливі англійські запозичення, коли вони спричинені пошуком простоти, яка лише вносить плутанину: вживається розпливчатий англіцизм, аби не докладати зусиль для пошуку вже існуючого серед кількох синонімів чи напівсинонімів французького терміна. Можна навести приклад: *finaliser*, *performant* чи ще гірше – *cool*, *speed* (підлітковий жаргон).

Цікавим є те, що французькі вороже ставляться до запозичень з англійської мови. На їх думку, англіцизми засмічують французьку мову, порушують її структуру, що зрештою може призвести до втрати мовою своєї індивідуальності та чарівності. Деякі французькі лінгвісти, що поділяють цю думку, намагаються зупинити процес запозичення англійських слів. Вони знаходять французький

відповідник для кожної запозиченої лексеми, проте ці відповідники досить часто мають лише поверхневий характер і не приживаються в мові.

Отже, є широке поле для діяльності. Питання про співвідношення «свого» та «чужого», про використання англійських запозичень у французькій мові викликає бурхливу полеміку. Французька академія працює в цьому напрямі безпосередньо у своєму Словнику та документах, при офіційних комісіях із термінології та неологізмів, упроваджених у багатьох міністерствах. Слід зазначити, що укладення переліку еквівалентів, замінені англійцями в офіційних текстах, є одним з аспектів діяльності цих комісій. Французькою академією складено список англо-американських запозичень, які необхідно усунути, замінивши їх французькими еквівалентами. Проти снобістського характеру англійців та американців, зловживання ними за наявності французьких еквівалентів для позначення тих самих понять виступає багато французьких лінгвістів, що ведуть боротьбу за чистоту мови. Все більше вчених висловлюються проти надмірного захоплення англійцями та американцями на сторінках журналів «Життя та мова» («Vie et language»), «Сучасна французька мова» («Le français moderne») та ін.

Висновки. Запозичення іншомовних слів – це об'єктивно-історичний процес, зумовлений постійними та різноманітними контактами між народами. У більшості мов кількість запозичень значно менша від кількості власних слів, проте бувають винятки. Так, установлено, що близько 70% слів, які входять до словникового складу англійської мови, було запозичено нею з інших мов (особливо з французької). Іншомовні слова, зазвичай, входять у активний вжиток і посідають чільне місце в лексичному складі мови, що їх запозичила. Проте не всі запозичення збагачують лексику та не всяке нововведення чужої лексики виправдане. Поява великої кількості запозичень безпосередньо пов'язана з втручанням суспільства в цей процес, що виражається в пуристичних тенденціях. Вплив суспільства на мову зумовлений характером епохи, культурними, історичними, політичними та соціальними умовами. В історії багатьох народів раз у раз виникали й виникають вимоги обмежити введення чужої лексики, а деколи й розгорнути боротьбу проти іншомовних впливів.

Список джерел інформації / References

1. Ткаченко О. О. Французька мова на межі тисячоліть / О. О. Ткаченко // Мовознавство. – 2002. – № 1.

Tkachenko, O.O. (2002). "French on verge of millenniums" ["Frantsuzka mova na mezhi tysyacholit"], *Linguistics*, No 1.

2. Мазурик Д. В. Сучасні тенденції в оновленні лексики української літературної мови / Д. В. Мазурик // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2000. – № 9 – С. 177–182.

Mazuryk D.V. (2000). “Modern tendencies in the update of vocabulary of literary Ukrainian” *Lviv University Linguistics* [“Suchasni tendentsiyi v onovlenni leksiki ukrayinskoyi literaturnoyi movi”], Lviv, No. 9.

3. Henriette, Walter, Gérard, Walter (1998), *Dictionnaire des mots d'origine étrangère*, Paris, LarousseBordas, 427 p.

4. Colpron, Gilles (1982), *Dictionnaire des anglicismes*, Montréal.

5. Paul, Robert (1982), *Dictionnaire de la langue française sous la rédaction Alain Rey*, Paris.

6. Bogaards, P. (2008), *On ne parle pas français : La langue française face à l'anglais*, Bruxelles Duculot, 207 p.

7. Robert, Paul, Rey, Alain (dir.), (2001), *Le Grand Robert de la langue française*, Dictionnaires Le Robert, Paris, Vol. 6.

Подворна Людмила Анатоліївна, ст. викл., кафедра іноземних мов, економічний факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Ключківська 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057) 349-45-69; e-mail: kaf1402@mail.ru.

Подворная Людмила Анатольевна, ст. преп., кафедра иностранных языков, экономический факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Ключковская 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057) 349-45-69; e-mail: kaf1402@mail.ru.

Podvorna Ludmila, senior teacher, department of foreign languages, economics faculty, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel. (057) 349-45-69; e-mail: kaf1402@mail.ru.

Кондратенко Марина Віталіївна, викл., кафедра іноземних мов, економічний факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Ключківська 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057) 349-45-69; e-mail: kaf1402@mail.ru.

Кондратенко Марина Виталиевна, преп., кафедра иностранных языков, экономический факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Ключковская 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057) 349-45-69; e-mail: kaf1402@mail.ru.

Kondratenko Marina, teacher, department of foreign languages, economics faculty, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska str., 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel. (057) 349-45-69; e-mail: kaf1402@mail.ru.

*Рекомендовано до публікації В.О. Архиповою, О.О. Мануєнковою.
Отримано 15.03.2015. ХДУХТ, Харків.*